

217200

NICOLAE I. TITULESCU

Laureat al Facultății de drept
din Paris

Profesor suplinitor la Universitatea din Iași.

PROGRAMUL ANALITIC

AL

CURSULUI DE DREPT CIVIL

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Anul I

(1905)

BUCUREȘTI

Tipografia „CURIERUL JUDICIAR”

1905.

NICOLAE I. TITULESCU

Laureat al Facultății de drept
din Paris

Profesor suplinitor la Universitatea din Iași

PROGRAMUL ANALITIC

AL

CURSULUI DE DREPT CIVIL

Anul I

(1 9 0 5)

BUCUREȘTI
Tipografia „CURIERUL JUDICIAR”
1905

PROGRAMUL CURSULUI DE DREPT CIVIL

AL

D-lui Nicolae I. Titulescu

Materia de explicat. Cartea II-a din Codul Civil: «despre bunuri și despre deosebitele modifițiuni ale proprietății. Art. 461—643 inclusiv.

Metoda de urmat.—Rezultă din concepția ce trebuie să ne facem despre educația juridică în general.—Educația juridică științifică e călăuzită de următoarele idei :

1) Dreptul e o știință socială, deci în perpetuă mobilitate ; adevăr de care ne vom convinge prin studii de istoria dreptului.

Utilitatea dreptului roman studiat istoricește.

2) Codificarea nu împedică evoluția dreptului ; alături de lege se dezvoltă un drept cutumier.

Utilitatea jurisprudenței în studiul dreptului static.

3) Legiuitorul ne având misiunea de a face pedagogie juridică, catalogările sale nu trebuiesc respectate în studiul dreptului static.

Generalizarea omului de știință singura metodă de studiu a dreptului static.

4) Interpretarea legilor e o operă de adaptare a legii

la nevoia socială. — Literalmente nu trebuie aplicat decât textul formal. — Pentru textul dubios soluțiunea e dată nu de intenția legiuitorului, ci de nevoia socială. — Utilitatea unei educațiuni juridice teoretice din punct de vedere practic, pentru motivul că în domeniul științelor sociale teoria se confundă cu practica.

Rezultă de aci că în explicarea materiilor cărții II-a din Codul civil comentariul de texte, exegesa, trebuie înlăturată. — *Generalizarea, în limitele cărții a II-a din Codul civil, e deci singura metodă care împacă cerințele științifice cu exigențele programului.*—Conformarea noastră, pe cât posibil e, cu ideile cari trebuie să călăuzească educațiunea juridică, atât ca istorie a instituțiunilor, cât și ca interpretare a textelor.

Aplicarea metodei recomandate la materiile cărții a II-a din Codul civil.—Ținând compt că: 1) drepturile cărora sunt consacrate titlurile II, III și IV din cartea II-a sunt reale ; 2) că ele sunt apreciabile în bani ; 3) că drepturile de cari se ocupă cartea I-a din Codul civil nu suportă o evaluare bănească ; 4) că știința juridică de azi se poate toată grefa pe distincția drepturilor pecuniare și familiale ; 5) că în afară de drepturile reale, numai drepturile personale mai au caracterul pecuniar ; 6) că totalitatea drepturilor reale și personale (activo-pasive) constituiesc noțiunea de *patrimoniu*—*materiile cărții a II-a vor fi înglobate într'o teorie generală a patrimoniului.*—Sub denumirea aceasta se vor studia cu detalii articolele 461—643 C. civ., dar se va și completa prin scurte schițări tabloul de ansamblu, din care, *rațional vorbind*, le-a smuls legiuitorul.

TEORIA PATRIMONIULUI

Diviziunea drepturilor în familiale (care nu suportă o evaluare bănească) și pecuniare.—Primele tind la organizarea vieții sociale, cele de al doilea la organizarea vieții economice.

Primele nu cad sub puterea voinței individului, fiind numai *alâtea* și *așa* cum le-a determinat legiuitorul ; cele de al doilea din potrivă și în o largă măsură, dovadă cum majoritatea articolelor referitoare la ele sunt numai *interpretative*.—Aceiași distincție între obligațiile familiale și pecuniare ; de unde imposibilitate de a transforma în bani inexecuțiunea unei obligațiuni familiale.

Impărțirea materii. 1) Definiția patrimoniului și relațiunea dintre ideea de patrimoniu și aceea de personalitate. 2) Compozițiunea patrimoniului (principala parte a cursului). 3) Transmisiunea patrimoniului.

DEFINIȚIA PATRIMONIULUI ȘI RELAȚIUNEA DINTRE IDEEA DE PATRIMONIU ȘI ACEEA DE PERSONALITATE.

Totalitatea drepturilor și obligațiilor apreciabile în bani, ce o persoană are, constituiesc o universalitate juridică numită patrimoniu. — Problema relațiunii din-

tre ideia de patrimoniu și aceea de personalitate se rezumă în următoarele 4 propozițiuni :

a) *Numai persoanele pot avea un patrimoniu.*

Interesantă mai ales pentru persoanele morale.—A-supra bunurilor cari constituiesc patrimoniul persoanei morale : 1) asociații perd ori-ce drept de proprietate 2) creditorii persoanei morale sunt plătiți prin preferință creditorilor particulari.—Aceste două consecințe nu se produc când personalitatea asociației nu există, de oare-ce legea nu a recunoscut'o.

Din potrivă, în Germania nu e nevoie ca personalitatea să existe pentru ca să ia naștere un patrimoniu ; e suficientă o destinație precisă (Brinz : Zveckvermögen).—O consecință practică ce decurge din concepția germană e posibilitatea de a crea pe cale directă fondațiuni : Stiftungen. — La noi însă trebuie să recurgem pentru a crea o fondațiune la un detur juridic : legul cu sarcini—Afacerea Kalindero-Otetelișanu.

b) *Ori-ce persoană trebuie să aibă un patrimoniu.* Deosebirea între patrimoniu și bogăție.—Dacă deci ai un patrimoniu chiar în lipsa ori căruși drept său ori cărei obligațiuni, nu se confundă noțiunea de patrimoniu cu aceea de personalitate ? Nu, căci e imposibil ca în realitate să n'ai nici un drept său nici o obligație.

c) *Patrimoniul e unic ca și personalitatea.* Unitatea e consecința universalității, care exclude dualitatea.—Două excepțiuni aparente : beneficiul de inventar, și separațiunea de patrimonii.—Beneficiul de inventar, acordat moștenitorului în urma unei declarațiuni la grefă și un inventar în regulă, e menit a protege pe moștenitori contra datoriiilor excesive ale defunctului printr'o separație între bunurile defunctului și datoriiile lui și bunurile moștenitorului și datoriiile lui personale.—Separațiunea de patrimonii e o măsură luată de creditorii defunctului contra moștenitorului insolvabil, în scop

de a opri confuziunea între cele două mase de bunuri, cari urmează a-și suporta respectiv datoriile lor. — Excepțiunile acestea sunt numai aparente, fiind simple ficțiuni menite a împedica o confuziune de bunuri regretabilă.

4. *Patrimoniul nu se poate separa de persoană.* Imposibilitatea de a aliena, ca o universalitate, patrimoniul din viață. — Transmisiunea patrimoniului cu titlu universal și care nu se poate face de cât după moarte se numește succesiune. — Dacă deci o persoană transmite unei alteia, din viață tot activul ei, concesionarul nu e ținut a-și suporta datoriile, fiind un deținător cu titlu particular.

Moștenitorul e ținut însă de datoriile defunctului fiind un deținător cu titlu universal.

COMPOZIȚIUNEA PATRIMONIULUI

Necesitatea caracterului pecuniar la elementele active sau pasive ale patrimoniului. — Consecință : 1° drepturile și obligațiunile familiale (putere părintească și maritală); 2° drepturile și obligațiunile politice; 3° acțiunile de stat; sunt extra-patrimoniale. — Rămân pentru a forma patrimoniul drepturile și obligațiunile pecuniare; drepturile pecuniare se divid în : drepturi reale și drepturi personale; obligațiunile pecuniare sunt numai corespondentul pasiv al acestor drepturi.

Definiția curentă a dreptului real, ca un raport direct între o persoană și un lucru. — Critica acestei definițiuni : raportul între persoană și lucru e numit posesiune, nu drept; drept asupra unui lucru, înseamnă obligație în sarcină unui lucru; ceea ce e o absurditate. — Necesitatea unui al doilea element personal în definiția dreptului real. — Găsirea lui în *toată lumea*, ținută de o obligație universală pasivă : aceea de a nu tulbura pe titularul dreptului real în exercițiul actelor, ce dreptul său îi permite a face.

Dreptul personal e un raport între două persoane, în virtutea căruia una, numită creditor, poate pretinde de la cealaltă numită debitor, un fapt sau o abstinență. —Privit din partea creditorului, raportul constituie un drept; privit din partea debitorului, el constituie o obligație.—Amfibologia expresiunii: «drept personal» pentru a califica tot raportul; drept personal înseamnă și: 1° drept care se stinge cu persoana, ca usufructul; 2° drept care nu poate fi urmărit sau invocat de creditor.—Pentru aceasta, alții propun expresiunea: drept de creanță; ea e însă prea strîmă, neevocînd de cît partea activă a raportului—Alții întrebunțează, pentru a califica tot raportul, expresia: «obligație», *lato sensu*; dar și ea e amfibologică, însemnînd și numai partea pasivă a raportului.—Distincțiunea între obligația pozitivă și negativă, după cum debitorul s'a angajat a face, sau a nu face ceva.—Sub împărțirea obligațiilor pozitive în obligațiuni de a da (transfera un drept real) și de a face.—Interesul sub împărțirei: obligațiunile de a da sunt executate prin aceea chiar că sunt formate (art. 971 C. civ.).

Compararea dreptului real cu cel personal: 1° dreptul real există contra tuturor, e absolut; dreptul personal numai contra unor persoane determinate, e relativ; 2° dreptul real nu poate impune de cît o obligație pasivă; dreptul personal, fie o obligație pasivă, fie una negativă; 3° obligația universală pasivă impusă de dreptul real nu figurează la pasivul nimănu; contrariu pentru obligația pasivă impusă de dreptul personal, care figurează în pasivul debitorului; 4° obiectul dreptului real trebuie să fie individual determinat; acel al dreptului personal în gen și cantitate numai; 5° obiectul dreptului real trebuie să existe de la început; dreptul personal poate însă purta asupra unui lucru viitor; 6° drepturile reale sunt limitate de lege (sub controversă);

contrariu, drepturile personale cari sunt infinite; 7° natura drepturilor reale e să fie perpetue; pe când natura drepturilor personale e să fie temporare, merge fiind a se stinge prin plată; 8° numai dreptul real dă o cauză de preferință titularului său asupra creditorilor, cu cari e chemat a împărți activul unui debitor insolubil; 9° numai dreptul real permite a urmări lucrul în mâinele terților. — Restricția art. 1909 pentru mobile, cari nu pot fi revendicate de cât exceptional. — În rezumat deci: dreptul personal e mai flexibil, dreptul real mai rigid, dar mai sigur.

Diviziune. De și patrimoniul are un activ (drepturi) și un pasiv (obligațiuni), cum obligațiunile nu sunt de cât drepturile privity *ex persona debitoris*, ne vom mărgini a studia drepturile reale și drepturile personale (pentru acestea o repede schițare numai, studiul lor nefăcând parte din programul anului I). — E necesar a studia însă substractul economic al drepturilor pecuniare: bunurile — De unde o triplă diviziune în studiul compozițiunii patrimoniului: teoria bunurilor, teoria drepturilor reale, teoria drepturilor personale.

TITLUL I

TEORIA BUNURILOR

Lucru se numește tot ce există. — Bun, lucru care poate face obiectul unei aproprieri individuale; sau: substratul economic al unui drept patrimonial. — Alt sens pentru expresiunea bun: drepturile ce avem asupra unui lucru; mai științific, dar mai puțin răspândit.

Diviziunea Bunurilor. Utilitatea ei se explică prin aceea, că nu toate bunurile sunt supuse la reguli juridice identice. — Din numeroasele diviziuni făcute de autori, relevăm numai pe următoarele:

a) *Bunuri corporale și incorporale* (trupești și netru-

pești : art. 386 și 387 Caragea). — Origina romană a acestei diviziuni : quae tangi possunt, quae tangi non possunt ; o casă, un usufruct. — Lipsa de analiză ce revelă diviziunea aceasta, unde se confundă dreptul de proprietate cu obiectul. — Utilitatea ei în drept roman din punct de vedere al mancipației și tradiției. — Inutilitatea ei în dreptul modern.

b) *Bunuri consumptibile și neconsumptibile.* Primele pot face obiectul unui us îndelungat : o casă ; cele de al doilea nu, căci se distrug, sau materialicește : vinul, sau juridicește : banul — Consumptibilitatea se apreciază în lucru chiar, fără comparație. — Interesul distincțiunii : 1) la usufruct, care pentru bunurile consumptibile e înlocuit prin proprietate : quasi-usufruct ; 2) la împrumut, unde bunurile consumptibile se înapoiază prin echivalent.

c) *Bunuri fongibile și nefongibile.* — Sunt fongibile bunurile ce se pot înlocui într'o plată : 2 monede. — Fongibilitatea presupune un raport de echivalență. — În general bunurile consumptibile sunt tot deodată și fongibile. — Dar fongibilitatea nu trebuie pentru aceasta confundată cu consumptibilitatea cum face Codul Holandez (art. 561) și Spaniol (art. 337), căci sunt cazuri unde aceste însușiri sunt net separate. — Criteriul de distincție între fongibilitate și consumptibilitate greu de stabilit ; ne oprim la opiniunea cea mai elementară : consumptibilitatea rezultă din natura lucrului, fongibilitatea din intenția părților.

d) *Bunuri apropiate deja și încă neapropiate.* — Bunurile neapropiate se împart în : 1) Bunuri comune (art. 647 : apa, aerul, marea etc.), nesusceptibile de o apropiere privată ; deosebirea lor de bunurile din domeniul public ; 2) Bunuri fără stăpîn, susceptibile însă de o apropiere prin ocupație, ca : animalele sălbatice, terenuri neocupate. — Pot exista *res nullius* față de art.

477 și 646 ? — Controversa tranșată prin amendamentul, la care a fost supus proiectul apului VIII, în urma observațiunii tribunalelor : imposibilitatea ocupării e restrinsă la imobilele vacante. — Mobilele fără stăpîn ca : vînatul, peștele, apa de ploae, *res derelictae*, se pot dobîndi prin ocupație.

e) *Bunuri in commercia și extra commercium*. — Sensul latin al expresiunii : *commercium*. — Sensul modern : posibilitate pentru un lucru de a fi apropiat ; și mai ales în sens strîns : posibilitate pentru un lucru de a fi alienat, urmărît și prescris. — În principiu bunurile sînt în *commercio*. — Excepțiuni (cele mai importante) : 1) imobilul dotal e inalienabil (art. 1248, dacã părțile nu usează de art. 1252) — Totuși legea permite alienarea, în urma autorizațiunii tribunalului, în cazurile prevăzute de art. 1253 ; 2) pensiunile de retragere și lefiele funcționarilor. — Comentariul art. 409 și 410 C. Pr. Civ., modificate de legea de la 1 Martie 1881, de legea de procedură din 1900, de legea din 30 Ianuarie 1901, de legea proprietarilor din 30 Martie 1903. — Starea actuală a chestiunii ; 3) domeniul Coroanei, art. 5 din legea de la 10 Iunie 1884 ; 4) pămîntul rural, după legea din 1864. — Motivele legii. — Nulitatea vînzării, afară numai dacã nu e făcută unui sătean. — Posibilitatea unei vînzări silnice numai către comună sau alt sătean. — Reînnoirea inalienabilității pe 32 ani în 1884, cu ocazia revizuirii Constituțiunii ; 5) Bunurile din domeniul public al Statului, Județului sau Comunei.

f) *Bunuri private și publice*. — Interesul de a ști dacã un bun face parte din patrimoniul particularilor, când îi se aplică regulile dreptului civil, sau din patrimoniul unei persoane morale, când îi se aplică regulile dreptului public. — Persoanele morale publice au două feluri de proprietăți : domeniul public, asupra bunurilor exclusiv destinate usului public și domeniul privat asupra bu-

nuilor, cari n'au această destinație. — Interesul de a ști, dacă un bun face parte din domeniul public al unei persoane morale publice, când e inalienabil și imprescriptibil sau din domeniul ei privat, când e alienabil și prescriptibil. — Chestiunea bunurilor publice face obiectul dreptului administrativ. — De aceea, ne vom mărgini la un repede comentariu al art. 475, 476, 477 și 478 din C. Civ., grupate sub denumirea : „despre bunuri în raport cu cei ce le posedă, Cap. III, titlu I din cartea II C. Civ.

Cele trei feluri de persoane morale publice : Statul, Județele, Comunele. — *Domeniul public al Statului* : 1) drumurile și căile naționale ; 2) drumurile de fer construite de Stat ; 3) fluviile și riurile navigabile și plutitoare. — Chestiunea canalizării Dimboviței. — Malurile lor sub Codul Callmach și azi ; 4) malurile mării și aluviunile ei ; 5) porturile naturale și artificiale ; 6) malurile unde trag corăbiile ; 7) fortificațiunile ; 8) canalele de navigație, poduri, căzărni etc. — *Domeniul privat al Statului* (art. 477, 646, 680 C. Civ.) : 1) pădurile ; 2) bunurile desafectate de la usul public ; 3) insulele dintr'un riu navigabil sau plutitor ; 4) imobilele vacante ; 5) bunurile succesiunilor vacante (art. 680 C. Civ.) ; 6) bunurile dăruite de particulari. — *Domeniul public al Județului* : drumurile județene, podurile județene, căzărni, închisori, spitale etc. — *Domeniul privat al Județului* : bunuri dăruite. — *Domeniul public al Comunei* : 1) drumuri, piețe, străzi în sarcina comunei ; 2) biserici, cimitire, școli publice, hale etc. — *Domeniul privat al Comunei* : bunuri dăruite.

e) *Bunuri mobile și imobile*. — Diviziune fundamentală, care nu se face numai după natura intrinsecă a lucrurilor, și de care singură pomeneste Codul. — Interesul distincțiunii din p. d. v. al : 1) transcripții ; 2) ipotecii ; 3) revendicării ; 4) capacității de a aliena ; 5) con-

tractului de căsătorie; 6) urmărirea de creditori; 7) impositului funciar. — Rațiunea diferențelor: una naturală, alta economică, *vilis mobilium possessio*. — Critica legislațiunii și desiderate. — Istoricul distincțiunii: întinderea ei progresivă de la lucruri la drepturi în vechea legiuire franceză, din cauza regulilor comunității și succesiunilor.

Imobilele: prin natură, destinație, obiectul la care se aplică. — A patra categorie din dreptul frances: prin declarație (1808. acțiunile Băncii de Franța).

a) *prin natură* (art. 463, 464, 465, 470 C. Civ.): 1) pământul. — Deosebirea feței de sub-față, când e concedată terților exploatarea unei mine. — Natura imobiliară a concesiunii făcută pe 75 ani conform legii din 1895; 2) vegetalele aderente pământului. — Aplicația principiului în art 465. — Condițiune esențială: rădăcinile trebuie să fie în pământ, chiar temporar. — Comparatie cu art. 94 Cod. German; 3) edificii și lucrări de artă, ori care ar fi calitatea constructorului. — Quid, de clădirile unei expozițiuni? — Quid, despre lucrurile care completează un edificiu ca: balcoane, paratrăsnete, urloaiele din art. 470 etc? — Explicarea art. 464, relativ la mori și compararea cu art. 519 Cod. Franc.

b) *prin destinație* (art. 467, 468, 469): sunt mobile considerate ca imobile, pentru că sunt accesoriul unui imobil prin natură. — Istoricul teorii: preocupările jurisconsultilor romani în D. 33. 7 și D. 19. 1. 13—18; opera comentatorilor de cutume: Boutillier, Guy. Coquille; sistemul nu se desină perfect de cât în Codul Napoleon. — Motivul imobilisării prin destinație: utilitatea generală cere, ca anumite mobile să nu se separe de un imobil dat, în caz de urmărire, leg. partagiu. — Diferența între imobilele prin natură și cele prin destinație, din p. d. v. al privilegiului vnzătorului și al calculului indemnității de expropriare. — Analogii între cele două clase

de imobile din d. p. v. al ipotecii, al taxelor de mutație. Quid, cu furtul? — Condițiunile imob. prin dest.: imobilul și mobilul trebuie să facă parte din acelaș patrimoniu; între ele trebuie să existe un raport de destinație.

I. De ce numai proprietarul poate imobiliza? — Loué explicațiunii: proprietarul e singurul reprezentant al interesului imobilului; sau: necesitatea solidarității anumitor mobile, cu un imobil dat, care motivează teoria, nu se pune de cât, dacă mobilul și imobilul nu fac parte din acelaș patrimoniu. — *Quid, possessore bonae fidei?*

II. Raportul de destinație rezultă: 1) sau din simplă afectație; 2) sau dintr'o legătură materială. — *Prin simplă afectație* (art. 468), în caz de: a) exploatare agricolă (animale de cultură, pluguri, care, semințe, instrumente aratorii, teascuri etc. etc.); b) exploatare industrială (enunțările legii, insuficiente azi cu dezvoltarea mașinismului; clădire specială, ca condiție); c) exploatarea comercială (stabilimente de băi, casinouri); d) usagiu (chei, obioane de la magasi, sub controversă). — Condițiune esențială: exploatarea și serviciul să fie în profitul fondului, nu a persoanei. — *Prin legătură materială*: definiția ei de art. 469 — Aplicările făcute de lege la oglinzi, tablouri, statui. — Inconsecința legiuitorului relativ la statui.

Imobilizarea prin destinație încetează prin voința proprietarului, nu prin moarte. — Dreptul creditorilor ipotecari asupra imobilelor prin destinație.

Critica imobilizării prin destinație: e inutilă, complicată și neconsecinte.

j) *imobile prin obiectul la care se aplică* (drepturile). — Drepturi reale imobiliare: usufructul unui imobil, servituțile, usul, abitația, ipoteca, privilegiile asupra imobilelor (sub controversă). — Quid, proprietatea? Confundată cu obiectul și cuprinsă în art. 463—470. — Obligațiunile de *a da* sunt mobile după natura obiectului.

—Obligațiunile de *a face* sau *a nu face* sunt totdeauna mobiliare. — Obiecția lui Proudhon; combatere. — Acțiunile: dacă ele sunt chiar drepturile deduse în justiție, art. 471 relativ la ele nu e inutilă?—Nu, căci unele acțiuni, anume cele cari tind a anula un act, nu sunt drepturile reale și obligațiile deduse în justiție, dar acțiuni a parte.—Deci sunt imobiliare: 1) acțiunea în rezoluție a vânzării; 2) acțiunea în nulitate a vânzării pentru incapacitate; 3) acțiunea în nulitate pentru viciu de consimțimint; 4) acțiunea în răscumpărare; 5) acțiunea în revocație a unei donațiuni pentru inexecuțiune de obligațiuni; 6) acțiunea în reducere; 7) acțiunea în nulitate a unui leg; *când ele au de obiect un imobil*.

Mobilele (art. 472, 473, 474 C. Civ.)—Denumirea «mobile prin obiectul la care se aplică», de preferat expresiunii din lege «mobile prin determinație».

a) *mobile prin natură (mobilia și se moventes)* — Măștile și spălătoriile pe bărci.—Materialul de construcție.—Quid, cu ușile, ferestrele scoase în mod temporar?

b) *mobile prin obiectul la care se aplică (drepturi)*. — În principiu, drepturile sunt mobiliare.—Drepturi reale mobiliare: proprietatea, uzufructul, privilegiul, când au de obiect un mobil (sub controversă): amanetul.—Fondul de comerț (clientela, chiria, instalația, mărfuri, cai, trăsuri etc.)—Proprietatea literară, artistică și industrială (legea presei din 1862).—Creanțele de sume exigibile. — Obligațiunile de a face.—*Rentele*, sunt prestațiuni ce debirentierul trebuie anual a da credentierului. — Împărțirea rentelor în: perpetue și viagere; gratuite și oneroase. Pot exista rente perpetue în dreptul român?—Sub împărțirea rentelor oneroase în constituite (în schimbul unei sume de bani) și fonciare (în schimbul unui imobil).—Raritatea rentelor azi; necunoștința lor de Români și vechile legislațiuni române. — Diversitatea vechiului drept rancez asupra naturii mobiliare sau imobiliare a ren

telor.—Usitarea lor în vechea Franță: *bail à rente* (vînzare imobiliară în schimbul unei rente) și *rente constituée* (în schimbul unui capital, dreptul canon prohibând dobînda).—Natura mobilă a rentelor azi. Art. 474 C. Civ.

Acțiunile și interesele.—Comentariul art. 474 C. Civ.—Sensul cuvîntului acțiune, întrebuintat a doua oară, în art. 474.—Sensul cuvîntului interes.—Deosebirea între societățile comerciale *intuitu personae*, unde partea socială se numește interes și societățile *intuitu pecuniae*, unde partea socială se numește acțiune.—Pentru ce partea socială e mobilă, chiar cînd societatea comercială are imobile?—Treî explicațiuni: 1) prin personalitatea morală a societăților de comerț (opiniunea cea mai respîndită; 2) prin afectația specială ce se dă bunurilor puse în comun (Explicarea lui Saleilles în «*Annales du droit Commercial*» 1897 și 1898, No. 49 și 63); 3) prin incertitudinea dreptului de creanță, ce fie-care asociat obține asupra activului social, în schimbul aportului său. (Planiol, tome 1, No. 2259).—Cum personalitatea se menține și în timpul lichidațiunii unei societăți, acțiunile și interesele sunt mobile pînă la partașia.

TITLUL II

TEORIA DREPTURILOR REALE

L ista drepturilor reale: proprietatea (art. 480), usufructul, usul, abitația (art. 517—575), servituțiile (art. 576—613), emfiteosa (art. 1415), ipoteca (art. 1746), anticresa (art. 1697), privilegiile asupra imobilelor (art. 1737), amanetul (art. 1685); controversă s'ar putea adăoga (de și admitem negativă): dreptul de retențiune (art. 494), privilegiile asupra mobilelor (art. 1728) și cele generale (art. 1727).—Drepturile reale sub Codul Calimach: moștenirea e socotită ca drept realnic; asemenea posesiunea; critică. Se poate lungi lista drepturilor reale? Interesant pentru dreptul de suprafață și sub-față, care la noi nu e reglementat de lege, con-

trarii de Codul Olandez (art. 758) și legea Belgiană din 10 Ianuarie 1824. Afirmativa se fundează pe autonomia voinții, când ordinea publică e respectată. Negativa, pe care o susținem, rezultă din analiza minuțioasă a dreptului real: întreaga societate nu poate fi constituită debitoare (obligația universală pasivă, ce presupune dreptul real) prin voința unor singure persoane, ci numai prin lege.

Distincția între drept și posesie.

Deosebire între drepturile reale, susceptibile de posesie și cele personale, cari nu pot fi posedate — Excepțiunea ce rezultă din titlurile la purtător.

Deosebirea, în studiul teoriei drepturilor reale, între drepturile reale, ca abstracțiuni, și materializarea lor prin posesie.

SECȚIUNEA I

DREPTURILE REALE CA ABSTRAȚIUNI

De studiat : proprietatea, usufructul, usul, abitația, servituțile; de schițat : emfiteosa, amanetul, anticresa și ipoteca (chestiunile acestea ne făcând parte din programul anului I).

Proprietatea

Evoluția proprietății funciare și fundamentul ei azi.
 —Cele trei forme ale proprietății: colectivă de trib, colectivă de familie și individuală.—Coexistența lor la diversele epoci. — Tendința actuală a proprietății funciare: centralizarea în mâinile instituțiilor de credit.—Proprietatea unică și desmembrată.—Unică a fost proprietatea numai la trei epoci: la începutul istoriei romane, la sfârșitul istoriei romane și după revoluțiunea din 1789 — *Dominium ex jure quiritium*. — Bifurcarea proprietății romane cu cucerirea fondurilor provinciale. — Desmembrarea proprietății fondurilor provinciale în domeniu eminent și util. — Unificarea proprietății romane, prin dobândirea lui *jus italicum* de fondurile provinciale.

—Desmembrarea din nou a proprietății fonciare, în timpul evului mediu, în domeniu eminent și util. — Cu timpul suzeranul ajunge a fi considerat ca un simplu titular al unei servituți. — Greșala lui Taibă de a vedea în translațiunea proprietății de la suzeran la vasaal, opera revoluțiunii; această translațiune era un fapt împlinit înainte de 1789.

Evoluția proprietății fonciare în România. — Epoca slavă: viața izolată a Slavilor; inegalitate de clase. — Proprietatea e o funcție publică. — Lipsa de moștenire. — Aparițiunea moștenirii, când prințul degreveză un pământ de sarcinile publice. — Concesiunile prințului și obligațiunile locuitorului pământului concedat: argumente de analogie de la actul de danie al mănăstirei Timec în 1085. — Statul, proprietar comun, având jurisdicția, administrația, impozitele, cari trec particularilor, când li se face concesiuni.

Descălecarea domnului român: de la N. S., după D-nii Xenopol, Tocilescu, sau de la S. N., după D-I. Onciu. — La început domnii români vasali. — Cu timpul devin suzerani, în două chipuri: 1) respectând ca anterioare unele drepturi, ca cele ale Vrâncenilor și Câmpulungienilor; 2) însușindu-și sate și mănăstiri, spre a le da boerilor: sate boerești. — Proprietatea domnilor, deci: 1) efectivă asupra câmpului, de unde dăruiau; 2) eminentă, superioară, asupra restului teritorului; chiar asupra satelor răzășești, căci din documente rezultă că domnul întărea cumpărătura de la individ la individ.

Revocabilitatea proprietății. — Alături de proprietatea domnească, de notat proprietatea boerească, mănăstirească și răzășească, cu drepturi pentru domn. — Noțiuni asupra veciniei (rumăniei). — Proprietatea boerească concedată familiei, nu individului: document de 24 Iulie 14.8, de la Alexandru cel Bun. — Urme de proprietate

familială în Codul Caragea, partea IV, Cap. III, par. 17 și 20; instituția căminului.

Fundamentul proprietății individuale. După juristi: *ocupația*. — Combatere. — După economiști: *munca*. — Combatere—Proprietatea individuală e un fapt social. — Legitimarea ei azi prin utilitatea generală. — Revendicările socialiste. — Valoarea lor se poate determina prin observațiune: instituțiunile sunt cu atât mai puțin individualiste, cu cât legătura socială e mai puternică. — Tendința către o societate universală, cu legătură socială puternică, deci cu instituțiuni socialiste. — Azi însă, legătura socială nu e destul de strînsă pentru a legitima instituțiunii socialiste; dar ea e destul de puternică pentru a înlătura concepțiunea prea individualistă romană a dreptului de proprietate (vezi mai jos).

Analiza dreptului de proprietate. — Definiția proprietății după art. 480. — Contradicția din art. 480. — Caracterele proprietății: e un drept real, absolut (mai exact: cel mai complet), exclusiv, perpetuu. — Proprietatea e perpetuă numai prin natură, nu prin esență — Cazuri de proprietate temporară: art. 117, art. 831, proprietatea literară, artistică și industrială, dreptul de suprafață, proprietatea rezolubilă.

Actele ce poate face proprietarul sînt materiale și juridice. — Cele trei elemente ale proprietății după Romani: *usus, fructus, abusus*. — Idee care începe a se forma azi: proprietatea e o funcție socială, deci capriciul proprietarului trebuie să cedeze față de interesul societății. — Concepțiunea romană prea individualistă din acest punct de vedere. — Dacă legătura socială de azi nu e destul de strînsă spre a exclude ori ce individualism în instituțiuni, ea e destul de tare spre a-l atenua. — Excelența deci a teorii lui Van den Bossche (Flandre Judiciaire, 1903), care nu permite proprietarilor

a face de cât acte: 1) raționale, 2) și cari nu aduc vecinilor o sumă de pagube mai mare, de cât aceea la cari ei se puteau aștepta. — Numai o concepție asemenea a proprietății poate împăca maximele: cine își exercită un drept nu poate fi ținut de daune-interese; și: în exercițiul drepturilor, respectați dreptul egal al vecinului.

Acte materiale ce proprietarul poate face. — Acte juridice: alienări și desmembrări. — Actele materiale poartă asupra lucrului, actele juridice asupra dreptului de proprietate. — Distincția între actele de administrație și cele de alienație. — Interes pentru minorul emancipat și tutor. — Criteriu fix nu există. — Chestiunea e mai mult referitoare la teoria personalității, fiind vorba numai de a ști ce acte poate face o persoană cu capacitate limitată, iar nu ce acte poate face un proprietar deplin capabil.

Proprietatea ne fiind absolută comportă numeroase restricțiuni. — Importanța și mersul lor tot crescând. — Restricțiunile aduse azi proprietății sunt o dovadă mai mult, că concepțiunea individualistă romană e numai o aparență. — Ele se pot grupa în trei categorii: unele se referă la actele materiale, altele la actele juridice și în fine alta la dreptul de proprietate în întregime.

I. *Restricțiuni aduse dreptului de a face acte materiale asupra unui lucru.* 1) Servituțiile (art. 576—643 C. Civ.) — Nu aci le studiam; totuși de semnalat ca exemple: art. 578, 581, 586 C. Civ. 2) Legi speciale: legea din 28 Februarie 1887 oprind a planta tutun; legea monopolurilor chibriturilor și a cărților de joc, din 1883; legea monopolului hârtiei de țigaretă din 18 Martie 1900; 3) Regulamentele municipale relative la înălțimea și alinierele clădirilor; 4) Legislația minieră — Ce e o mină — Pentru ce se înlătură relativ la mine principiul art. 489 C. Civ. — Minele în dreptul roman. — Minele sub Codul

Cărașea.— Art. 178 și 179 din Regulamentul Organic al Munteniei și art. 165 din cel al Moldovei, relative la mine. — Legea din 1810 în Franța; Lipsă de reglementare a minelor în Anglia și Rusia — Principiile legii române din 25 Aprilie 1895, modificată în 1900. — Ori cine poate face cercetări (art. 14). — Proprietarul însuși nu poate exploata de cât în urma unei autorizări de la Ministerul de Domenii (art. 5, 16, 21, 23). — Dreptul concesionarului e imobiliar; consecințe. — Drepturile proprietarului suprafeței, dacă nu e exploatator: 1) o arendă; 2) o indemnitate; 3) o redevență de 4%. — Dedublarea proprietății când exploatarea minii e concedată unui terț. — Dreptul concesionarului e un imobil rural? — Măsurile prevăzute de art. 10 în interesul exploatării.

II. *Restricțiuni aduse dreptului de a dispune de proprietate.* Principiul alienabilității proprietății. — Excepții: 1) Bunurile din domeniu public al Statului, Judeului, Comunei; 2) Imobilul dotal; 3) Pământul rural după legea din 1864 etc. etc. — Inalienabilitatea convențională e valabilă? Controversă; doctrina e negativă. — Temperamentul adus de jurisprudența franceză. — Restricțiunea adusă de art. 841: nu poți dispune prin donațiune, în dauna moștenitorilor rezervatari, de cât în limita porțiunii disponibile.

III. *Expropriare pentru cauză de utilitate publică.* Art. 481 C. Civ. 19 Const. — Legea expropriării din 1864 modificată la 9 Februarie 1900. — Gravitatea acestui drept din partea Statului. — Precauțiuni luate de legiuitor spre a evita abuzuri: utilitatea declarată de lege, consiliu județene, comunale sau decret regal, după cum e vorba de interesul general, județean, comunal sau militar; înlocuirea juriului prin tribunal. — Puterea judecătorească pronunță exproprierea. — Indemnitatea trebuie să fie prealabilă; de unde: drept de retențiune. — Pentru mobile, rechișiți militară. Legea din 24 April 1877.

Modalitățile proprietății—Proprietatea poate fi : 1) pur și simplă (cum am presupus-o până aci); 2) resolubilă ; 3) indiviză. — Deosebire între proprietate și drepturile personale în privința termenului.

Proprietatea resolubilă. — Ce e o condiție ? — Deosebirea între condiție și termen. — Impărțirea condițiilor. — Raționare asupra unei vânzări cu pact de răscumpărare. — Trei momente de distins.— 1) Pendente conditione: cumpărătorul proprietar sub condiție resolutorie. — Regula: *nemo in alium plus juris transferre potest, quam ipse habet* — Vînzătorul, proprietar sub condiția suspensivă. — 2) Existente conditione: cumpărătorul n'a fost nici odată proprietar. — Regula: *resoluto jure dantis, resolvitur jus acceipientis*. — Vînzătorul a fost totdeauna proprietar; retroactivitatea condițiunii. — 3) Deficiente conditione: vânzarea e pur și simplă.

Interesul terților în rezoluția vânzării — Sistemul italian: rezoluție *inter partes* numai. — Sistemul german: neretroactivitatea condițiunii; față de terți însă rezoluția joacă rolul unui termen extinctiv.

Proprietatea indiviză (coproprietate, devălmășie) — Definiții. — Izvorul indiviziunii: moștenirea, convenția. — Inconvenientul ei economic. — Nimeni nu e ținut să stea în indiviziune: art. 728 C. Civ.

Sancțiunea dreptului de proprietate. — Chestiune ținînd mai mult de domeniul procedurii. — Acțiunile ce are un proprietar: posesorii, petitorii, negatorii. — Definițiuni, comparațiuni.

Ce e revendicarea ? — Când e necesară ? — Articolul 1909 relativ la revendicarea mobilelor. — Cine-î reclamanant ? — Cine-î pîrit ? E pîrit cel ce posedă, contestându-ți dreptul de proprietate. — Rolul reclamantului: *actori incumbit probatio*. — Prescripția: proba normală a proprietății. — În lipsa ei probă prin titluri. — Numai re-

clamantul are titlu: el învinge, dacă titlul e anterior posesiunii pîritului. — Ambii au titlu; distincție: titlurile emană de la aceeași persoană: învinge cel cu titlu mai vechiu în dată; titlurile emană de la persoane deosebite: *in pari causa melior est causa possidentis*; afară numai dacă reclamantul nu poate dovedi că autorul lui ar fi învins pe autorul pîritului. — Numai pîritul are titlu: el învinge. — Nici reclamantul nici pîritul n'au titlu; controversă, dacă reclamantul poate învinge fundându-se numai pe o posesiune certă și cu aparență de proprietate.

Consecințele revendicării: 1) remiterea posesiunii. — Cum se face? — 2) Chestiunea fructelor; posesorul de bună credință nu restituie fructele percepute pînă la intenarea acțiunii; posesorul de rea credință, invers; 3) daune interese, pentru degradări; 4) impensele făcute de pîrit. — Distincțiunile clasice: impense necesarii, utile, voluptuarii; 5) construcțiunile făcute de pîrit, art. 493 și 494; trimetere la teoria accesiunii; 6) dreptul de retenție. — Controversă.

Stingerea acțiunii în revendi are: prescripție extincțivă nu există; posibilitatea de a opune însă, ca *excepție*, prescripția achisitivă.

Modurile de a dobîndi proprietatea. — Art. 644 și 645: succesiune, donație între vii, convențiune, accesie, prescripție, adjudecație, lege, tradiție, ocupație. — Comparație cu Codul Napoleon. — Diviziunea modurilor de a dobîndi proprietatea: oneroase, gratuite; cu titlu universal și cu titlu particular; între vii și după moarte originare și derivate, voluntare și nevoluntare.

Convenția (schitare). Definițiune — Contractele cari au de obiect transferul proprietății: vînzarea, donațiunea, schimbul. — Cum operă convenția transferul de proprietate? — *Solo consensu inter partes*. — Deosebi-

rea de la dreptul roman și vechile noastre legiuri; formalismul roman și istoricul principiului actual. — Necesitatea transcripției transferului de proprietate imobiliară pentru terți. — Conflictul între doi cumpărători, din care cel mai recent în dată a transcris primul.

Prescripția achizițivă. (schițare). — Definițiune. — Deosebire de prescripția extincțivă. — Fundamentul ei: interesul social. — Condițiuni: 1) lucru prescriptibil; 2) posesie; 3) termen 30 ani. — Reducerea termenului la 10–20 ani, după cum proprietarul e prezent sau absent, dacă posesorul are just titlu și bună credință. — Ce e justul titlu? — Ce, buna credință? — Intreruperea și suspensiunea prescripției.

Ocupația. (schițare). — Definițiune. — Condițiuni: 1) posesie; 2) res nullius. — E posibilă ocupația față de art. 477 și 680? — Da, pentru mobile numai. — Aplicații la *vînat*, *res derelictae* și *tesaur*.

Legea (schițare). — Cauza proprietății, pentru: 1) succesiune ab intestat: transmisiunea legală a unui patrimoniu, după moarte; 2) fructele câștigate de posesorul de bună credință.

Tradițiunea. — (schițare). — Definițiune. — Importanța ei în dreptul roman și vechile legiuri. — Azi, necesitatea ei se menține: 1) în vînzarea corpurilor determinate *in genere* numai; 2) în darurile manuale.

Adjudecarea (schițare). — Transferul de proprietate făcut prin voința judecătorului. — Usitat mai ales pentru eșirea din indiviziune a unui lucru greu de împărțit. — Dacă adjudecatarul e un copărtăș, operația e o împărțeață; dacă e un terț, operația e o licitație. — Interesul distincțiunii din p. d. v. al transcripției; asemenea din p. d. v. al retroactivității împărțelii.

Accesiunea. — Singurul mod de a dobîndi proprietatea făcînd parte din programul anului I. — Definițiune. — Ideea care domină accesiunea e: *accessorium sequitur*

principale — Greșala legiuitorului de a spune, că proprietarul câștigă fructele *jure accesionis*.— Proprietarul câștigă fructele grație dreptului lui de proprietate chiar, care cuprinde elementul: *fructus*.— Capitolul I din titlul II, cartea II, îl vom studia la posesiune; numai capitolul II, titlul II, îl vom studia în teoria accesiunii.— Astfel se înlătură și obiecția: accesia e ea, cu drept cuvânt, un mod de a dobîndi proprietatea? — Distincția lui Aubry et Rau: accesie de la imobil la imobil, de la mobil la imobil și de la mobil la mobil; în fine: accesia relativ la animale.

a) *Accesia de la imobil la imobil*.

Aluviunea; definiția: art. 495. — Pe lângă râuri, *fără distincție*, aluviunea aparține proprietarului mărginaș.— Asemenea pentru aluviunea formată prin retragerea apelor; art. 496.— Necesitate însă de a respecta servituțiile legale.— Pentru aluviunea bălților, art. 497. — Aluviunea mării aparține Statului. — Quid, despre mălăturile apărute brusc? Controversă; opinia lui Laurent și Demolombe.

Avulsiunea; definiția: art. 498. — Posibilitatea revendicării timp de un an.— Deosebire de la legea franceză.— Avulsiunea, ca aluviunea, profită usufructuarului?

Insulele: art. 499, 500 și 501.— Distincțiunile după care insulele aparțin Statului sau proprietarilor mărginași.— Cazul insulei formate prin împărțirea râului în două brațe.— Analogie cu Codul Caragea (art. 545, 546) și Calimach (art. 544, 5 7).

Albia părăsită: fie sau nu fie râul navigabil sau plutitor, albia se împarte între riverani (art. 502).— *Jure accesionis*, nu câștigă proprietarul de cât albia unui râu navigabil sau plutitor.— Deosebire de la legea franceză, înainte de 1898: albia părăsită, după Codul Napoleon, era dată compensație proprietarilor fondului, pe care râul își crea noua albie. — Legea de la 8 Aprilie 1898

donimul. — Firma comercianților (legea de la 18 Martie 1884). — Mărcile de fabrică (legea din 15 Aprilie 1879). — Produsele fotografice ; distincții. — Proprietatea scrisorilor.

Usufructul

Definiția : art. 517. — Critică : art. 517 incomplet și confuz. — Caracteresle usufructului : 1) e un drept real ; 2) e o servitute personală ? Discuție ; 3) e un drept viager ; 4) e o desmembrare a proprietății. — Obiectul său ; art. 520. — Quasi-usufructul : art. 526.

Isoarele usufructului : legea și convenția (art. 518). — Usufructul legal : art. 285, 338—341, 684 și 1242. — Comentariu și observații : usufructul părinților și al bărbatului nu se poate înstrăina, de cât pentru excedentul nevoilor copiilor și menajului ; controversă. — Usufructul convențional : vânzare, donație, testament ; quid, prescripția ? — Usufruct pur și simplu, cu termen sau condițiune. Art. 519.

Drepturile usufructuarului. El poate face acte materiale și juridice. Care le e sancțiunea ? Quid, când usufructul poartă asupra rentelor, arborilor, minelor etc ? — De unde, 4 paragrafe :

1) *Acte materiale.* — Usus ; exemple. Explicarea art. 528. — Fructus ; fructe naturale, industriale și civile. — Primele două categorii se dobîndesc prin percepțiune. — Consecință : art. 524 ; motivul și comentarea lui. — Fructele civile se dobîndesc zi cu zi. Art. 525. — Usufructuarul profită de servituți (art. 536), de aluviune, (art. 535), dar nu de avalsiune și insule.

2) *Acte juridice.* — Acte de administrare. — Arendarea imobilelor : art. 534. — Reînnoirea arenzilor. — Quid, arendarea mobilelor ? E permisă numai dacă nu se mărește șansa de deteriorare. — Ipoteza unui usufruct pe un cabinet de lectură.

Acte de alienație. — Poate vinde recoltele tăiate sau spre a fi tăiate. — Quid, cu nudul proprietar, dacă găsește la sfârșitul uzufructului, recolte netăiate vindute? — Ipoteza unui uzufruct pe o creanță; imposibilitate pentru uzufructuar de a renunța sau ceda creanța.

Cesiunea uzufructuară : art. 534. — Cu toată schimbarea de text, legiuitorul român nu a inovat (controversă; D-l. Alexandresco susține contrariul); deci concesiionarul unui uzufruct va putea aliena, ipoteca, greva de un alt uzufruct etc. etc., uzufructul concedat. — Ce înseamnă în art. 534 : «exercițiul uzufructului»?

3) *Sanctiunea uzufructului*. — Trei feluri de acțiuni: posesorii, personale : *ex titulo* și confesorie. — Compararea acțiunii confesorii cu acțiunea în revendicare.

4) *Cazuri particulare*. — Cum se determină drepturile uzufructuarului, când uzufructul poartă asupra unei rente, arborilor, piatrăriiilor și minelor?

Uzufruct pe rentă. — Rar. — Ipoteză practică. — Dificultate și vechi controverse. — Soluția art. 527. — Estinderea ei la ipoteza unui uzufruct pe uzufruct.

Uzufruct pe arbori. — Legea împarte arborii în patru categorii : a) arbori destinați tăerii periodice (*bois taillis*). — Legea consideră acești arbori ca fructe. — Distincția art. 529, după cum proprietarul anterior a exploatat sau nu ; b) arbori înalți (*bois de haute futaie*). — Legea nu-i consideră ca fructe, de cât dacă proprietarul anterior îi exploata. — Art. 530. — Excepții la principiu: art. 531 și 532. — Caracteristica tăerii regulate : proprietarul vrea să-și facă din exploatare un venit ; c) arbori de pepinieră : fructe (art. 529 al. 2); d) arbori fructiferi : art 533.

Uzufruct pe piatrării și nisipării. — Distincțiile art. 537 și 538. — Se poate estinde prin analogie art. 531? — Asupra comoarii uzufructuarul n'are nici un drept, de cât ca inventor.

Usufruct asupra minelor. — Combinarea art. 537, 538. cu legea din 1895. — Mina concedată înainte de deschiderea uzufructului: dreptul uzufructuarului variază după cum concesionarul e un terț sau nudul proprietar. — Mina concedată după deschiderea uzufructului: uzufructuarul n'are nici un drept în calitatea aceasta; mai mult: el are de plătit, dacă e concesionar.

Obligațiunile uzufructuarului. — Independența rațională a nudului proprietar și a uzufructuarului. — Cum se explică atunci obligațiunile uzufructuarului față de nudul proprietar? — Evoluția teorii uzufructului. — *Cautio usufructuaria*, din drept roman. — Obligațiunile uzufructuarului se explică azi prin subînțelegerea unei convențiuni. — Obligațiunile uzufructuarului variază după cum ne plasăm: înaintea intrării în posesiune, în timpul uzufructului, sau după stingerea lui.

I. *Obligațiunile uzufructuarului înaintea intrării în posesiune.* — Art. 540: inventariul mobilelor și starea imobilelor; art. 541: cauțiune.

Rațiunea art. 540. — Sancțiunea lui: refuzul nudului proprietar de a remite posesia lucrurilor grevate de uzufruct; sau, dacă uzufructuarul a intrat deja în posesie, prezumpția de bună stare a imobilelor și probă prin martori pentru consistența mobilelor.

Ce e cauțiunea? — Condițiunile cauțiunii legale. — Poate înlocui uzufructuarul cauțiunea prin depunere de bani, sau alte garanții? — Quid, când nu găsești cauțiune? Art. 542, pentru imobile; art. 543 pentru mobile. — *Cautio iuratoria* (art. 544). — Dispensă de cauțiune: convențională (expresă sau tacită) și legală. — Exemple de dispense legale: 1) tatăl și mama (art. 541); 2) vânzătorul sau donatorul cu pact de uzufruct; 3) bărbatul. — Rațiunea dispenselor. — Când încetează dispensa?

II. *Obligațiunile uzufructuarului în timpul uzufructului.*

a) Usufructuarul e obligat a conserva substanța lucrului : *salva rerum substantia*. — Controversa din drept roman. — Consecințe : usufructuarul nu poate distruge lucrul ; nici a-î modifica forma ; nici a-î schimba destinația.

b) Usufructuarul trebuie să se folosească de lucru în administrator diligent (*bonus paterfamilias*). — Consecințe : usufructuarul nu trebuie să compromită forța productivă a lucrului ; trebuie să ia măsuri de conservare ; responsabilitatea lui în caz de incendiu ; trebuie să întrerupă prescripția și să denunțe usurpările. — Quid, cu asigurarea și indemnitatea obținută ?

c) Usufructuarul e obligat a suporta sarcinile usufructuare. — Definiție. — Enumerare : 1) reparațiunile de întreținere (art. 545). — Ce e o reparațiune mare ? Art. 546 ; 2) sarcinile anuale. Art. 548 ; 3) sarcinile extraordinare (contribuție de războiu, ca exemplu). — În ce proporție le suportă usufructuarul ? Art. 549 ; 4) cheltuielile de procese. Art. 553. — Quid, dacă procesul poartă și asupra proprietății ? ; 5) datoriile succesoriale. — Ipoteza legiuitorului. — Quid, în caz de leg particular ? Art. 551. — Quid, în caz de leg universal sau cu titlu universal ? Art. 550. — Când e necesară prețeluirea, art. 552 ? Numai când e vorba de un leg cu titlu universal purtând asupra mobilelor sau imobilelor, sau asupra unei fracțiuni din ele (art. 894).

Chestiunea veniturilor rentelor. Art. 550.

Ipoteza unui usufruct pe o turmă ; obligații speciale în art. 556.

III. *Obligațiunile usufructuarului după sfârșitul usufructului*. — Trimetere la consecințele stingerii usufructului (vezi mai jos).

Situația nudului proprietar. — Dreptul său : n'are de cât *jus abutendi*. — Poate aliena, ipoteca etc. etc. imobilul grevat de usufruct. Art. 560. — Poate face asupra

imobilului acte de conservare. — Poate acționa pe usufructuar în execuțiunea obligațiunilor sale.

Obligațiunile nudului proprietar: trebuie să lase pe usufructuar să se folosească, nu să-î procure folosința. — Deosebire de contractul de locație.

Chestiunea marilor reparațiuni: e obligat nudul proprietar să le facă? Controversă. Afirmativa se fundează pe art. 545, care e formal și pe art. 547, care, în caz contrariu, ar fi inutil. Negativa (ce susținem) se fundează pe caracterul real al usufructului, pe art. 540, pe interesul proprietarului. Răspuns la argumentele trase din art. 545 și 547.

Stingerea Usufructului. — De studiat :

I. *Modurile de stingere*: a) *moartea*. — Se poate constitui un usufruct în folosul mai multor persoane succesiv? — Quid, pentru usufructul constituit unei persoane morale? Art. 559; b) *Termenul*. — Interpretarea de voință din art. 560; c) *Consolidarea*. — E consolidare când usufructul revine nudului proprietar? — Consolidarea paralizează mai mult dreptul, de cât îl stinge; consecințe; d) *Prescripția extinctivă*. — Deosebirea din a. p. d. v. a usufructului de proprietate; e) *Perdere lucrului*. — Interpretarea art. 563 și 564; f) *Abusul*. — Definiție. Art. 558. — Intervenția judecătorească necesară. — Dreptul creditorilor usufructuarului; g) *Renunțarea*. — Art. 561. — Controversă asupra art. 562: e suficientă paguba, în afară de fraudă, pentru ca creditorii să aibă acțiunea pauliană? Nu; h) *Uscapiunea de 10–20 ani* (cauză de stingere admisă de doctrină, prin analogie cu soluțiunea dată de lege în materie de ipotecă). — Ipoteză. — Deosebire cu prescripția extinctivă, în privința termenului și condițiunilor. — Deosebirea acestei uscapiuni de uscapiunea proprietății: posesorul poate să n'aibă nevoie de cât de una din ele; condițiunile

usucapiunii pot fi împlinite față de usufructuar și nu față de nudul proprietar.

II. *Consecințele stingerei usufructului.*—Proprietatea redevine plină. — Restituiri din partea usufructuarului: obiectul usufructului, daune interese, fructe (art. 524).—Usufructuarul nu are nici un drept la o indemnitate, pentru îmbunătățirile ce ar fi adus lucrului. Art. 539. — Temperamente: 1) are *jus tollendi*; 2) se compensează îmbunătățirile cu daunele cauzate de usufructuar. — Quid, cu construcțiunile? Controversă. — Quid, cu marile reparațiuni făcute de usufructuar?

Usul, abitațiunea

(Vezi art. 565 - 575).

Definiții. — Caracterele juridice ale usului analoage cu cele ale usufructului. — Cum se stabilește usul? Nici odată de lege. — Drepturile usuarului. — Obligațiunile lui. — Stingerea usului. — Asimilarea abitații cu usul. — Comparare cu dreptul roman.

Servituțiile

Generalități asupra servituțiilor. — Definiție: art. 576. — Fond dominant, fond servant. — Exemple.

I. *Elementele servituției*: 1) ea nu poate exista de cât în favoarea unui imobil. — Consecință: dreptul de vînat sau pescuit concedat, asupra unui fond unei persoane, nu e o servitute; 2) ea nu poate purta de cât asupra unui imobil. — Usufructul e decî bine numit «servitute personală»? — Proprietarul fondului servant are numai o obligație negativă, constînd: *in patiendo*; 3) fondurile trebuie să aparție la doi proprietari deosebiți: *nemini res sua servit*. — Consecințe.

II. *Caracterele servituției.* — Servitutea e: 1) un drept real; 2) imobiliar. — Consecințe; 3) perpetuu: se trans-

mite, cu fondul, proprietarilor succesivi, iar nu moștenitorilor. — Servituțiile sînt perpetue prin natură numai; de unde: poți stabili o servitute pe un timp determinat; poți perde o servitute prin ne-us timp de 30 ani; 4) accesoriu; de unde: o servitute nu poate fi vîndută, ipotecată, urmărită, de cît împreună cu fondul; 5) indivizibil: nu poate exista *pro parte*. — Consecințe: a) nu se poate crea o servitute asupra unei părți indivize dintr'un fond; b) prescripția nu curge, dac a unul singur din coindivizarii unui fond exersează servitutea. — Deosebire din p. d. v. al indivizibilității între servitute și proprietate. — Deosebire între indivizibilitatea servituției și aceea a ipotecii.

III. *Clasificarea servituțiilor*. — Multiplă; depinde de punctul de vedere unde te așezi. — Ast-fel:

a) din punct de vedere al caracterului fondului dominant: *servituții urbane și rurale*. — Art. 621. — Definițiuni și comentariu. — Interesul distincțiunii în drept roman.

b) din punct de vedere al caracterului intrinsec al dreptului: 1) *servituții aparente și neaparente*. — Art. 622 al. 2. — Definițiuni și exemple. — Interesul distincțiunii: numai servituțiile aparente se pot dob ndi prin prescripție și destinația proprietarului; 2) *servituții continue și necontinue*. — Art. 622 al. 1. — Definițiuni și exemple. — Interesul distincțiunii:  n privința modului de stabilire, numai servituțiile continue pot fi dob ndite prin prescripție și destinația proprietarului; (cele necontinue, fie chiar aparente, nu se pot prescrie; de asemenea, controversă, dacă ele se pot dob ndi prin destinația proprietarului); în privința stingerii, punctul de plecare al termenului extinctiv variază; 3) *servituții pozitive și negative*. — Definițiune și exemple.

c) din punct de vedere al isvorului: *servituții ce se nasc din situațiunea locului, servituții legale, servituții con-*

venționale. — E diviziunea Codului. — Observațiuni: 1) servituțile din prima categorie sunt tot legale; 2) primele două categorii constituiesc starea normală a proprietății.—Consecințe.

IV. *Diviziune.* Vom studia: servituțile ce se nasc din situațiunea locului, servituțile legale și servituțile convenționale.

Servituțiile ce se nasc din situațiunea locului. — Art. 578—585 incl., constituind cap. I din titlu IV, cartea II C. Civ. Cap. I se ocupă cu patru chestiuni: 1) servitutea de scurgere; 2) regimul apelor; 3) facultatea de a se îngrădi; 4) grănițuirea sau hotărnicia.—Lipsa de omogenitate a materiilor capitolului I.

I. *Servitutea de scurgere.* — Art. 578 și comentarea lui.—Ce ape vizează art. 578?—Adaosul făcut art. 640 Cod. Nap. de legea din 9 Aprilie 1898.—Quid, în caz de alterarea apelor de proprietarul fondului de sus?—Obligația, după doctrină, a proprietarului de sus, de a face ca apa să se infiltreze în fondul lui, și de a nu lăsa să curgă de cât excedentul.—Art. 578 nu împedică pe proprietarul fondului de jos a lua măsuri contra inundațiilor.—Scurgerea apelor pe fondul de jos e o facultate, nu o obligație, pentru proprietarul fondului de sus.

II. *Regimul apelor.*—Apele sunt: de ploae, de isvor și de riu.

Apa de ploae: lipsă de dispoziții legale.—Credem că e *res nullius*, deci că aparține primului ocupant.—Analogie de la legea din 9 Aprilie 1898 din Franța.

Apa de izvoare.—Art. 579 și comentarea lui.—Controversă relativ la prescripția din art. 580: lucrările trebuiesc făcute pe fondul de sus sau de jos? Opinia lui Demolombe și Aubry et Rau.—Legea din 9 Aprilie 1898, în Franța, cere lucrări făcute pe fondul de sus.—Ipoteza art. 581 și comentarea lui.

Apa de riuri.—Pentru riurile navigabile și plutitoare, reglementările sunt făcute de dreptul public. — Pentru riurile nenavigabile și neplutitoare, distincție.—Dacă ele trec pe marginea unui fond: art. 582 al. 1. — Dacă ele trec prin mijlocul unui fond: art. 582 al. 2.

Principiul din art. 583 și importanța lui.

III. *Facultatea de a se îngrădi*.—Art. 585.—Imprescriptibilitatea acestei facultăți. — Compararea art. 585 și 600.—Ce era, în dreptul francez, «*le droit de vaine pature et de parcours*»?

IV. *Grănițuirea*.—Principiul art. 584.—Chestiunea ține de domeniul procedurii.—Treți feluri de acțiuni în hotărnicie sau grănițuire: de procedură grațioasă, contencioasă și una penală.

Definițiuni și comparațiuni.—Grănițuirea în dreptul roman: *actio de communi dividundo, familiae erciscundae* și *finium regundorum*.—Particularitățile lor: erau mixte și aveau o *adjudicatio*.—Grănițuirea în Codica lui Ipsiante (art. 1, 2, 3, din titlul «Despre hotărnicie»).—Grănițuirea în Codul Caragea (art. 2—11 din Cap. III, partea II «Despre lucruri»).—Imprescriptibilitatea acțiunii în hotărnicie sub Codul Caragea: prigonirile pentru călcarea de pământ și de hotare n'au soroc.—Legea din 1847 pentru mărginirea prescripției.—Grănițuirea în Regulamentul Organic: comisiunile de hotărnicii.—Circulara Departamentului Dreptății din 8 Dec. 1837, hrisovul domnesc din 1847 și circulara din 1849.—Art. 745 Pr. Civ.—In fine, regulamentul din 6 Martie 1868 modificat în 1897. — Semnalarea câtor-va din dispozițiunile celor 7 titluri al acestui regulament.—Care-i caracterul acțiunii în grănițuire? — Care-i capacitatea cerută pentru a porni acțiunea în grănițuire? — Usufructuarul, arendașul, posesorul, pot face hotărnicii?

Servituțiile legale.—Dublu scop în art. 586.—Servituțiile administrative, ca cele relative la drumuri (art. 587),

cele militare etc., fac obiectul dreptului public.—Servituțiile stabilite de lege în folosul particularilor fac singure obiectul dreptului civil.—Ele sunt reglementate de legile rurale sau de Codul civil.—Vechile legiuri recunoșteau oare-cari drepturi țăranilor; asemenea legea rurală din 1864; neaplicarea acestei părți din lege în practică.

De studiat: zidul și șanțul comun, îngrădirea forțată, distanța la plantațiuni și alte lucrări, servitutea de vedere, picătura strașinilor și servitutea de trecere.

1. *Zidul și șanțul comun.* — Comunitatea din art. 590 e coproprietatea forțată a unei îngrădiri, cari separă două fonduri.

Zidul e în principiu comun, când e făcut cu cheltuiala ambilor proprietari vecini. — a) Presumpția din art. 590.—Motivul ei.—Natura ei: *juris tantum*. — b) Cari sunt semnele de necomunitate? Art. 591. — c) Cum se dobîndește coproprietatea zidului? Art. 598. — Art. 598 constituie o expropriare, ce nu motivează de cât dorința legiuitorului de a evita cheltueli și perderi de teren.—Mijlocul de a împedica, în fapt, aplicarea art. 598. — d) Cari sunt drepturile proprietarilor asupra zidului comun? — Deosebirea între coproprietatea art. 590 și cea ordinară din p. d. v. al art. 728, al posibilității unei acțiuni individuale: art. 594, 599. — e) Quid, dacă unul din coproprietari vrea să înalțe zidul comun? Art. 595, 596 și 597.—f) Cari sunt obligațiunile coproprietarilor? Art. 592.—Mijloc de a scăpa de obligațiuni: renunțarea la coproprietate (art. 598, cu excepția prevăzută în el).

Șanțul sau gardul e presupus comun, când separă două proprietăți complet îngrădite sau neîngrădite de loc.—Când cade prezumpția? În principiu, când e prescripție, titlu sau semn contrariu. — În special pentru șanț, vezi art. 603 și 604, iar pentru gard art. 606.—Se poate extinde facultatea de expropriare din art. 598?—

Carī sūnt obligațiunile coproprietarilor șanțului comun? Art. 605.— Quid, cu arborii din gardul comun? Art. 609.

Modificarea articolelor 666—673 din Codul Napoleon printr'o lege din 20 August 1881.

II. *Ingrădirea forțată*.—Art. 600 stabilește o obligație legală, nu o servitute legală. — Căror proprietari incumbă obligația art. 600? — Suveranitatea tribunalului de a decide, în lipsa unui act administrativ, dacă e vorba de o comună sau suburbie. — După clădire, vecinul nu mai e ținut a plăti jumătatea zidului și a terenului.—Care trebuie să fie înălțimea îngrădirii?

III. *Distanța la plantații*.—Distincția din art. 607. — Sancțiunea lui în art. 608.—Ipoteza unui espalier pe zidul comun.—Dreptul pentru vecin, de a obliga pe proprietarul arborelui, a-i tăia crăcile.—Dreptul de a tăia singur rădăcinile, ce intră pe fondul nostru. — Imprescriptibilitatea acestor drepturi.

IV. *Distanța pentru anumite uvrații*.—Art. 610 și comentarea lui.

V. *Servitutea de vedere*. — Importanța practică a materiei. — Suprimare în dreptul nostru, a articolelor 676 și 677 din Codul Napoleon.—Imposibilitatea de a avea vederi în zidul comun : art. 611 și motivul lui.—Quid, în zidul necomun? Art. 612.—Ce e «vedere și fereastră spre vedere»?—Ce e «vedere dreaptă și piezișă»? — Cum se socotește distanța legală? — Quid, pentru o movilă ridicată la o distanță mai mică, ca cea fixată de lege pentru vederi? — Quid, când se găsește între două fonduri, un fond așa mic în cât distanța între ele nu e de 1 m. 90? — Ipotezele lui Demolombe (XII, 563).

VI. *Picătura streșinilor*.—Art. 615 și comentarea lui.—Comparare cu dreptul roman.

VII. *Servitutea de trecere*. — Art. 616, care vorbește numai de servitutea de trecere stabilită de lege.—Condițiunile aplicării art. 616 : 1) un fond închis ; 2) o in-

demnitate. — Cum se determină locul de trecere? Art. 617.—Excepții în art. 618. — Indemnitatea e prescriptibilă.—Asemenea, în lipsă de convențiune, locul de trecere și felul de trecere.—Servitutea de trecere e însă imprescriptibilă.

Servituțiile convenționale.—Definițiune.—Două restricțiuni aduse de art. 620 voinții părților: a) ordinea publică; b) imposibilitatea faptului personal; motivul. — Diviziunile din art. 621 și 622 fiind studiate, rămâne de examinat trei chestiuni :

I. *Cum se stabilesc servituțiile convenționale?*—Din art. 623—628 rezultă, că ele se pot stabili prin: titlu, prescripție, destinația proprietarului.

Titlu: ori ce act juridic creator de servitute.—Ori ce servitute se poate constitui prin titlu (art. 623—624).—Cine poate constitui o servitute? Numai proprietarul.—Quid, de proprietarul sub condiție resolutorie, în indiviziune, sau de usufructuar?—Care-i capacitatea necesară pentru a constitui o servitute? — Capacitatea de a aliena. Consecințe pentru minorul emancipat, tutor, femeea măritată.—Quid, pentru o servitute constituită de femeie singură, prin testament?—Quid, pentru imobilul dotal?—Cum se probează existența unei servituții? Regulele ordinare în materie de probă se aplică; în plus art. 628.—Transcrierea titlului necesară, pentru a putea opune servitutea terților.—Chestiune relativă la transcriere, care s'ar fi putut ridica, înaintea promulgării codului de procedură, din combinarea art. 1295, 818 și 1750 C. civ.—Art. 722 din Codul de procedură.

Prescripția.—Controversa din vechiul drept francez: dacă servituțiile pot fi stabilite prin prescripție.—Soluțiunea codului: art. 623.—Condițiunile prescripției servituțiilor: a) posesie (lipsită de vicii); b) 30 ani; c) o servitute continuă și aparentă. — Dacă prescripțiunea de 10—20 ani se poate invoca, în materie de servituții?

Controversă. Negativa se fundează pe art. 623 și 1894. Afirmativa (Planiol) pe art. 1895, care vorbește de ne-mișcătoare; ori servituțiile sunt imobile conform art. 471.—Servituțiile necontinue și neaparente nu se pot prescri, chiar când sunt câștigate *a non domino* și exercitate după o contrazicere opusă proprietarului.—Critica legislațiunii, din punct de vedere al principiilor.—Pentru ce nu se poate prescri o servitute necontinuă? a) pentru că ea e o simplă toleranță. Dar atunci, de ce nu se permite a prescri, în urma unei contraziceri formale adusă dreptului proprietarului? b) pentru că se cere, în prescripție, o posesie continuă. Dar, ce e o posesie continuă, dacă nu aceea, care se manifestă prin acte regulate, conform naturii lucrului?—Pentru ce nu se poate prescri o servitute neaparentă? Pentru clandestinitatea ei. Dar, faptul de a trece, nu e aparent?—Inconsecința la care se poate ajunge cu legislațiunea noastră: poți, servindu-te 30 ani de un drum și făcând reparații, să-ți prescrii coproprietatea, fără a putea însă prescri dreptul de trecere.

Destinația proprietarului.—Definiția: art. 626. — Fundamentul ei.—Elementele ei: a) ambele fonduri au aparținut aceluiași proprietar; b) trebuie să existe o stare de lucruri, constitutivă de servitute dacă, fondurile ar aparține la două persoane deosebite. — Quid, dacă împarți un fond în două, sau dacă cumperi două fonduri, din care unul servanț, și vinzi pe cel dominant, menținând starea de lucruri?—Servituțiile continue și aparente se pot stabili prin destinația proprietarului. — Servituțiile neaparente nu. Motivul.—Controversă pentru servituțiile discontinue și aparente. — Antinomie între art. 625 și 627. — Sistemele de conciliare. Reținem două: 1) *Baudry-Lacantinerie*. În ipoteza art. 625, prezumpție de menținerea servituției; în ipoteza art. 627, prezumpție de disparițiunea servituției. Interes la probă; 2) *Planiol*

Art. 625 presupune stabilirea unei servituți ; art. 627 restabilirea ei.

II. *Drepturile titularului servituții.* — Art. 630 și 635 ; comentarea lor.— Interpretarea de voință din art. 629.— Proprietarul fondului servant e ținut numai să sufere actele titularului servituții: *in patiendo*; el nu e obligat să facă ceva.— Excepțiuni la acest principiu în art. 631 și 632.— Caracterul real al obligațiunii din art. 632: proprietarul fondului servant poate să se libereze părăsind fondul. — Art. 633 și 634 ; comentarea lor. — Acțiunile ce sancționează servituțile: acțiunea confesorie și acțiunile posesorii.— Ce e acțiunea negatorie ?

III. *Stingerea servituților.*— Cauze prevăzute de lege: imposibilitatea de execuție (art. 636 și 637); consolidarea (art. 638); prescripția (art. 639).— De când curge prescripția? Distincția din art. 640.— Cazul fondului dominant în indiviziune: art. 642 și 643.

Cauze neprevăzute de lege: renunțarea proprietarului fondului dominant (transcrierea ei conform art. 722 Proc. Civ.); termenul extinctiv; condiția resolutorie.— Quid de usucapiunea de 10—20 ani a proprietății? Controversă. Lipsă de text contrariu art 639. Cât despre analogia cu usufructul, răspundem că dacă posesorul e în locul usufructuarului, el nu poate fi în locul proprietarului fondului dominant.

Emfiteosa

Origina cuvîntului.— Definiție.— Istoricul instituțiunii: *conductio agri vectigalis* și *emphiteusis*, în drept roman.— Primul gen de locație ereditară, întrebuițat de cetățî, pentru pămînturile cultivabile ; caracterele ei juridice ; transformarea dreptului locatarului într'un drept real, prin intervenția pretorului, care acordă lui *conductor agri vectigalis* interdictele posesorii și o acțiune reală.—

Al doilea gen de locație ereditară, emfiteosa, întrebuintat de împărații romani, în urma influenței grecești, pentru pământurile nedesfundate; caracterele ei juridice.—Constituțiunea lui Zenon, care tranșează controversa, dacă emfiteosa e o vânzare sau o locație, stabilind că e un contract special.—Fuziunea lui *conductio agri vectigalis* cu emfiteosa în dreptul lui Justinian; regulile speciale create de acesta; emfiteosa devine și ea un drept real.—Frecvența embaticului în vechiul drept român. — Art. 1505—1538 din Codul Calimach.—Emfiteosa confundată cu dreptul de suprafață în Codul Caragea (Cap. V, Partea III-a, Despre scădere sau clădire).—Emfiteosa menținută de Codul Napoleon; controversa din dreptul francez, dacă de la 1804 emfiteosa mai e un drept real; jurisprudența, care răspundea afirmativ, a fost confirmată prin legea din 1902. — Art. 1556—1567, din Codul Italian și 1012—1017 din Codul German. — Art. 1414 și 1415 din Codul Român.—Alineatul 2 din art. 1414 e un argument mai mult pentru a dovedi, că lista drepturilor reale e limitativă. — Prohibițiunea de a stabili, pe viitor, locațiuni perpetue (art. 1415); motivul. — Poate judecătorul să constate, că sub aparența unui contract de locație, se ascunde o constituire de emfiteosă? — Emfiteosele menținute de C. civ. sunt drepturi reale.

Amanetul, anticresa și ipoteca
(schițare).

Privire generală asupra drepturilor creditorilor. — Principiul art. 1718; dreptul de gaj comun al creditorilor și împărțirea între ei, prin analogie, a bunurilor debitorului (art. 1719). — Ce e o cauză de preferință? O asigurare specială, în afară de gajul comun.—Rațiunea lor de a fi: micșorarea riscului creditorului, pro-

vocat de alienările și obligațiile debitorului. — Impărțirea asigurărilor în personale și reale. — Definiții și comparațiuni. — Asigurările personale: solidaritatea, caucionamentul și caucionamentul solidar. — Asigurările reale: amanetul, anticresa, dreptul de retenție, privilegiile și ipotecile. — Definițiuni. — Toate asigurările reale sunt drepturi reale? Controversă. Privilegiile speciale imobiliare sunt ipotecă privilegiate; privilegiile generale sunt simple cauze de preferință (art. 1722); dreptul de retențiune nu e un drept real, ci o simplă excepțiune personală oposabilă numai debitorului și reprezentanților lui, nu terților. Remîne deci de schițat, în teoria drepturilor reale: amanetul, anticresa, ipoteca.

Amanetul. — Definiție; deosebirea lui de gajul general al creditorilor; — Cine poate constitui un amanet? — Numai mobilele pot fi amanetate. — Constituirea amanetului: un act scris și depesia debitorului. — Obligațiunile creditorului gagist: a păstra lucrul și a-l restitui, după plată. — Drepturile creditorului gagist: dreptul de retenție și dreptul de a fi plătit prin preferință. — Amanetul nu e un privilegiu, de oare-ce convenția, nu legea, a stabilit aci o cauză de preferință. — Dreptul de a vinde la licitație obiectul amanetat, în caz de neplată; prohibițiunea unui *pactum dominii*. — Stingerea amanetului. — Amanetul tacit al locatarului de mobile, al cărușului și al otelierului.

Anticresa. — Definiție. — Depesia debitorului și un act scris, *in orî ce caz*, sînt necesare. — Efectele anticresei: un drept de folosință și un drept de retențiune.

Ipoteca. — Definiție: e un drept real asupra unui imobil afectat la plata unei creanțe. — În art. 1720, legiuitorul citează, drept cauze de preferință, numai ipotecile și privilegiile (cauze de preferință acordate de lege după natura creanței), pentru că sînt cele mai frecvente. — Comparație între privilegiu și ipotecă: 1) adevăratele

privilegiu, cele generale, nu sînt drepturi reale; ipotecile sînt drepturi reale; 2) dreptul de preferință al privilegiului e mai mare ca cel al ipotecii; 3) pentru rangul ipotecii, regula e: *qui prior est tempore, potior est jure*; pentru rangul privilegiilor regula e: *privilegia non ex tempore, sed ex causa aestimantur*; 4) ipotecile nu poartă de cît asupra imobilelor; privilegiile și asupra mobilelor.—In vechiul drept român exista și ipoteca, sub nume de *zalog*, și privilegiul, sub nume de *protimis*.—Legea belgiană din 16 Dec. 1851 a servit de model legiuitorului român în constituirea regimului ipotecar — deosebirea principiilor actuale de cele romane, în materie de ipotecă: la Romani ipoteca era generală, ocultă și putea purta și asupra mobilelor; contrariu azi.

Ce se poate ipoteca? Imobilele numai: prin natură, prin destinație (ca accesoriu), prin obiect (usufructul).—Quid de servituți?

Ipotecile sunt convenționale și legale.

Cine poate constitui o ipotecă convențională? Proprietarul — Care-î capacitatea necesară pentru aceasta? Capacitatea de a aliena. Necesitatea unui act autentic.—Principiul specificării; fundamentul său.—Specificare relativă la sumă, specificare relativă la obiect.—Consecința specificării: imposibilitate de a ipoteca bunurile viitoare.

Cari sînt ipotecile legale? a) *Ipoteca femeii măritate*; fundamentul ei.—Se poate constitui prin contractul de căsătorie, sau, de femeie singură, după căsătorie (art. 1756). — Specificarea obiectului și sumei e și aci necesară; deosebire cu legea franceză; b) *Ipoteca minorului*; fundamentul ei.—Rolul Consiliului de familie. — Ea nu există, cînd părintele supraviețuitor e tutore. — Deosebire cu Codul Napoleon; c) *Art 1768*.

Necesitatea publicității ipotecilor; fundamentul ei e interesul terților.—Procedura ei: înscrierea pe un re-

gistru la tribunalul de prima instanță. — Până când te poți înscrie? Art. 1780. — Sancțiunea publicității: imposibilitatea de a opune terților ipoteca neînscrisă. — Durata eficacității înscrierii: 15 ani (art. 1786). — Ce e radiarea unei ipoteci?

Efectul ipotecilor: a) *față de debitor*; acesta rămâne în posesia imobilului pînă la scadență, când e expropriat, de nu plătește; b) *față de ceilalți creditori*, drept de preferință. — Creditorul ipotecar e plătit prin preferință față de creditorii chirografari; între mai mulți creditori ipotecari rangul se determină după data înscrierii; creditorii privilegiați trec înaintea creditorilor ipotecari; c) *față de terți*, drept de urmărire. — Ce poate opune terțul detentor? Excepția de garanție, beneficiul de discuție, plata, purgația. — Definițiuni.

Ce convenții se pot face asupra ipotecilor? Cesiuni de ipoteci, cesiuni de rang, renunțări, convențiuni de abțineri.

Cum se stinge ipoteca? Pe cale accesorie, prin stingerea creanței ce garantează. Pe cale principală prin purgație, prescripție, renunț și distrugerea imobilului.

SECȚIUNEA II

DREPTURILE REALE MATERIALIZATE: POSESIUNEA

Generalități asupra posesiunii. — Definiție: posesiunea este exercitarea unui drept, prin acte materiale și cu intenția de a se comporta ca titularul acelui drept. — Comparație cu art. 1846 C. Civ. — Chestiunea de drept trebuie în totdeauna separată de aceea de posesie. — Exemple diverse. — Critica doctrinei, care distinge între posesiune (când e vorba de proprietate) și quasi-posesiune (când e vorba de celelalte drepturi reale). — O atare distincțiune n'are interes practic; ea nu se explică de cât prin evoluția teoriei posesiunii la Romani, unde

jus civile n'admitea de cât posesia lucrurilor, și unde posesia drepturilor n'a fost garantată de cât de pretor.—Ce se poate poseda? Numai drepturile reale și cele de creanță incorporate într'un titlu la purtător.

1. *Carī sūnt elementele posesiunii?* — Raționăm asupra posesiunii proprietății, ca mai simplă de conceput. — Chestiunea discutată și în dreptul roman, din punct de vedere al folosinții interdictelor. — În dreptul modern, problema fiind interesantă pentru a ști cine are acțiunile posesorii (derivatele interdictelor), se poate transporta aci discuțiunea romană.—Două teorii în prezență: a) *Teoria lui Savigny*. Două elemente necesare pentru a avea posesiunea: 1) *corpus* (element material, faptul de a deține un lucru); 2) *animus* (element spiritual, intenția de a te comporta în proprietar).—Totuși creditorul gagist, sequestrul, precaristul, carī n'au intenția de a se comporta în proprietari, au interdictele, proprietarul lucrului delegându-le posesiunea.—Critica doctrinei: 1) arendașul n'are de loc intenția de a poseda pentru proprietar; și totuși el n'are interdictele; 2) dacă pentru a avea posesiunea trebuie să ai *animus*, cum o pot câștiga unele persoane, carī n'au acest *animus*? b) *Teoria lui Ihering*. *Animus* e numai intenția de a păstra lucrul.—Deci toți deținătorii unui lucru ar trebui să aibe interdictele; și dacă unii, ca arendașii, depositarii, n'au drept la protecțiunea posesorie, aceasta constituie o excepție, motivată de anumite rațiuni practice (facultate de expulsione; ușurință mai mare de a vinde, etc.).

Deci: acel care n'are *animus domini* sau *animus possidendi* (după teoria ce se adoptă), ci numai *corpus*, e un deținător, nu un posesor.

II. *Cum se câștigă și perde posesiunea?*—Posesiunea se câștigă prin reuniunea lui *corpus* și *animus*; *corpus* se dobândește prin orī ce act menit a procura dispoziția exclusivă a unui lucru; exemple; *animus* e implicat în

actul juridic, care ne-a dat corpus; animus se prezumă (art. 1854). — Poți dobîndi posesiunea printr'un terț? Da, pentru corpus. Nu. în principiu pentru animus. Excepție pentru infans și furiosus. — Raționare asupra unui caz de mandat.

Posesiunea se perde: a) *corpore solo* (animale domestice plecate fără spirit de înțoarcere); b) *animo solo* (constitutul posesoriu); c) *corpore et animo* (când remiși un lucru vîndut). — Pentru imobile, posesiunea se perde numai cînd un terț a posedat un an (art. 60 din legea judecătorilor de pace).

III. *Viciile posesiunii*.—Posesiunea trebuie să fie lipsită de vicii, pentru ca să producă efecte juridice. — Viciile posesiunii sunt: a) *discontinuitatea* (art. 1848).—Comentariu: saltus aestivi hibernique. — Caracterul absolut al discontinuității; posesiunea e presupusă continuă (art. 1850); b) *violența* (art. 1851).—Comentariu.—Caracterul relativ al acestui viciu; c) *clandestinitatea* (art. 1852). Comentariu.—Caracterul relativ al clandestinității.

După codul civil mai sunt vicii ale posesiunii: a) *întreruperea* (art. 1849).—Critică: întreruperea e mai mult ca un viciu al posesiunii; ea e exclusivă de posesie. — Comparație între discontinuitate și întrerupere.—Caracterul absolut al întreruperii; b) *precaritatea* (art. 1853). — Critică: precaritatea e exclusivă de posesie.—Sensul cuvîntului precarist în dreptul roman și în Codul Napoleon.—Exemple de deținători sau de precariști: depozitarul, tutorul relativ la bunurile pupilului, bărbatul relativ la bunurile femeii etc. — Caracterele ei: 1) nu se prezumă; 2) e absolută.

Cînd încetează posesiunea viciată? În principiu, în dată ce viciul încetează într'un mod oare-care, posesiunea devine utilă (art. 1856).—În privința precarității: *nemo sibi causam possessionis mutare potest* (art. 1857).—Regula comportă excepțiuni (art. 1858 al. 2).—Comen-

tarea celor patru aliniate din art. 1858.—Juncțiunea posesiunii (art. 1860).—Principiul art. 1859: deosebire cu codul Napoleon, după care erezii precaristului nu pot începe o posesiune utilă.—Care-î sensul art. 1861? Eredel precaristului nu poate începe o posesiune utilă, de cât dacă e de bună credință.

Quid, de precaritate în materie de servituți ?

IV. *Efectele juridice ale posesiunii.* — Independent de proprietate, posesiunea : 1) dă rolul de pîrit în acțiunea în revendicare; utilitatea lui; 2) servește de bază: ocupațiunii, tradițiunii, prescripțiunii; 3) aduce proprietatea fructelor dobîndite cu bună credință ; 4) servește de titlu de proprietate pentru mobile; 5) e proteguită prin acțiuni speciale. De studiat, ultimele trei efecte.

Căștigarea fructelor de către posesorul de bună credință.—Acel care posedă un imobil, crezînd că este proprietarul lui, n'are a înapoia adevăratului proprietar, fructele imobilului. — ipoteză. — Justificarea regulii: a) prin dorința de a evita o daună posesorului, care de bună credință *lautius vivendo*, n'ar mai putea să le restituie fără mari pierderi; b) prin neglijența proprietarului, care întîrzie cu revendicarea.—Ce e buna credință ? — Când e posesorul de bună credință ? Când are un titlu de proprietate, ale cărui vicii nu le cunoaște (art. 486).—Ce vicii trebuie să nu cunoască?—Eroarea de drept trebuie asimilată celei de fapt. — Quid, cu titlul putativ ? Controversă. E suficient pentru căștigarea fructelor, nu e suficient însă pentru a prescri.—Motivul deosebirii.—Proba bune credințe; se prezumă ea în materia noastră ? — Când trebuie să existe buna credință ? La orî ce percepere de fructe.—Deosebire cu prescripția, unde : *mala fides superveniens non nocet*.—Ce fructe dobîndește posesorul de bună credință?—Cum dobîndește el fructele ? Cele naturale și industriale, prin percepțiune ; controversă, pentru cele civile. Unii zic, fundându-se

pe art. 525: zi cu zi. Noï, fundându-ne pe rațiunea și redacțiunea art. 485, z cem: prin percepțiune.—Din momentul intentării acțiunii în revendicare, posesorul, fie chiar de bună credință, nu mai câștigă fructele.—Motivul: retroactivitatea judecăților.

Quid, cu posesorul de rea credință? Restituirea fructelor percepute și cele pe cari a negles a le percepe.—Art. 484.

Posesiunea, ca titlu de proprietate, în materie mobilă.—Art. 1909, corespondentul lui 2279 francez: «En fait de meubles, possession vaut titre». — Sensul regulii. — Consecință practică: imposibilitatea de a revendica, în principiu, mobilele.—Fundamentul juridic al regulii. Discuție: a) unii spun: prescripție instantanee (în special Marcadé; ceea ce explică redacția art. 1909).—Critică: cuvintele «prescripție» și «instantaneu» nu pot sta alături; b) alții și noi spunem: art. 1909 crează o prezumpțiune irefragabilă de proprietate. — Justificarea regulii prin securitatea tranzacțiilor comerciale și prin neobișnuința de a redacta un act scris, când se transmite un mobil.

Origina istorică a regulii: în drept roman, mobilele se puteau revendica, timp de un an în epoca clasică, timp de trei ani sub Justinian. — Lipsa de revendicare mobilă în drept germanic.—Influența germanică preponderantă în sec. XIII-lea în Franța: *mobilia non habent sequelam*.—Renașterea dreptului roman în Franța în secolul al XIV-lea: proprietarul, dar nu ipotecarul, capătă iar acțiunea în revendicare: *meubles n'ont pas de suite par hypothèque*.—Perderea revendicării de către proprietar, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, și traducerea regulii prin: «en fait de meubles possession vaut titre».

Condițiunile aplicării art. 1909: a) mobile corporale.—Nu creanțele, afară de titlurile la purtător; b) posesie,

nu detenție; c) bună credință.—Această condiție rezultă din spiritul legii și din art. 972, considerat ca aplicarea lui 1909.

Excepțiuni la regulă: mobilele furate și pierdute se pot revendica chiar contra unui posesor de bună credință (art. 1909 al. 2).—Justificarea rațională și istorică a excepțiilor.—Temperament la revendicare: necesitatea pentru proprietar, de a restitui posesorului prețul lucrului cumpărat la un bilciu sau la un negustor de lucruri analoge (art. 1910).

Trebue întinsă excepția din art. 1909 al. 2 la abuzul de confiență? Nu, căci excepțiile sunt de drept strict, proprietarul e aci întru cât va neglijent și s'ar distruge însă-și regula art. 1909 al. 1.

Reguli speciale pentru titlurile la purtător pierdute, distruse furate, în legea din 21 Ianuarie 1883.

Protecțiunea posesorie.—Pentru ce posesiunea e proteguită, fie prin interdicte posesorii, cum era la Romani, fie prin acțiuni posesorii, cum e azi, chiar când ea există independent de proprietate?—Treii explicațiuni: a) *teoria lui Savigny*, după care interdictele posesorii sunt acțiuni penale stabilite în interesul ordinii publice, pentru a pedepsi pe cel ce vrea să și facă dreptate singur; b) *teoria lui Pernice* («Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Romanistische Abtheilung», 17, 1896, p. 199—202), după care interdictele sunt măsuri de poliție; c) *teoria lui Ihering* (în «Fondement de la protection possessoire»), după care protecțiunea posesorie e creată în interesul proprietarilor, cari statisticește sunt cei mai numeroși posesori pentru a nu le impune în ori-ce moment greaua probă a proprietății.

Ce e o acțiune posesorie?—Compararea unei instanțe posesorie cu una petitorie.—Condițiunile cerute pentru a putea intenta o acțiune posesorie (art. 60 din legea jud. de pace).—Deosebirea acțiunilor posesorii în: ac-

fiune în complingere, când nu e încă deposesie și *acțiunea în reintegrare*, când deposesia s'a operat.—Chiar un detentor are acțiunile posesorii, dacă turburarea sau deposedarea s'a făcut prin violență (art. 60 aliniat ultim).—Competința judecătorilor de pace pentru acțiunile posesorii.

Distincția între chestiunea posesorie și petitorie nu se pune pentru mobile.

TITLUL III

TEORIA DREPTURILOR PERSONALE

(schițare).

Definiția drepturilor personale, comparare cu cele reale: vezi pag. 8.—Vom întrebuința cuvântul «obligățiune» ca sinonim cu «drept personal» (vezi pag. 8).

Isoarele obligațiunilor.—Contractul, quasi-contractul, delictul, quasi-delictul, legea.

I. *Contractul.*—Definițiune și deosebirea lui de convențiune.—Clasificarea contractelor: unilaterale, sinalagmatice; gratuite, oneroase; comutative și aleatorii; consensuale, reale și solemne.—Definițiuni și exemple.

Condițiunile de existență ale contractelor: consimțimintul, obiectul, cauza și solemnitatea.—Când e lipsă de consimțimint? Când una din părți n'are vîrsta rațiunii, e în stare de nebunie, când e eroare asupra naturii contractului, sau asupra identității obiectului.—Ce e obiectul contractului?—Când e un lucru material, el trebuie să existe în momentul contractului, să fie în comerț, și determinat în specie.—Când e un fapt, să fie posibil, licit și util creditorului.—Ce e cauza? Rațiunea juridică pentru care te obligi.—Deosebirea ei de motiv.—În contractele sinalagmatice, una din obligațiuni servă de cauză celeilalte; în contractele unilaterale, cauza e o prestație primită; în contractele gra-

uite, cauza e intenția liberală.—Solemnitatea contractelor e o excepție în dreptul modern. — Exemple de contracte solemne: donația, contractul de căsătorie, ipoteca, etc. etc.

Lipsa unei condițiuni de existență, e o cauză de nulitate absolută.

Condițiunile de validitate ale contractelor: 1) capacitatea părților contractante.—Incapacitatea generală, parțială și accidentală; 2) lipsa unui viciu de consimțământ.—Viciile de consimțământ sunt: a) *eroarea*.—Definiție.—Eroarea nu viciază consimțământul, de cât dacă poartă asupra calităților substanțiale a lucrului; b) *violența*.—Condițiunile ei: atrox, imminens, contra bonos mores; c) *dolul*.—Ce e «dolus incidens» și «dolus dans causam contractui»?

Lipsa unei condițiuni de validitate e o cauză de nulitate relativă.

Promisiunile pentru altul sunt nule; asemenea stipulațiunile pentru altul, afară dacă ele nu sunt condițiunea unei stipulațiuni pentru noi, sau condițiunea unei donațiuni facute altuia.

Efectele contractelor: a) *între părți*, contractele au forță de lege.—Ce e o parte? — Trebuie să asimilăm cu părțile reprezentanții lor cu titlu universal, moștenitori sau legatari; asemenea creditorii chirografari; b) *față de terți*, contractele n'au efect: *res inter alios acta, aliis neque nocet, neque protest*.

Stingerea contractelor: acțiunea în nulitate și acțiunea în rezoluțiune. — Comparare. — Revocarea, în anumite contracte.—Moartea, în anumite contracte.

II. *Quasi-contractul* e un fapt licit și voluntar, care obligă o persoană față de alta, fără să fie acord de voine.—Exemplu: gestiunea de afaceri.

III. *Delictul* (civil) e un fapt ilicit și dăunător, imputabil autorului său și cauzat cu intenția de a vătăma.—

Consecințele delictelor: art. 998 C. civ.—Comparare între delictul penal și cel civil.

IV. *Quasi-delictul* e un fapt ilicit, dăunător și imputabil, dar care nu e comis cu intenția de a vătăma.—Consecințele quasi-delictului identice cu cele ale delictului.

Responsabilitate civilă se numește obligația impusă de lege unor persoane de a repara daunele cauzate de o altă persoană, de un lucru sau de un animal.—Exemplu: părinții responsabili de faptele copiilor.

V. *Legea*.—Exemple de obligațiuni legale: obligațiunile cari rezultă din vecinătate, obligațiunile tutorelui, obligațiunea alimentară.

Obligațiunile considerate în ele însăși.—Deosebirea între obligațiunile civile și cele naturale (lipsite de sancțiune).—Obligațiunile pur și simple și obligațiunile complexe.

I. *Obiectul obligațiunilor*: a da, a face și a nu face (vezi pag. 8).—Obligațiunile de *a face* și *a nu face*, nu pot constitui obiectul unei execuțiuni în natură.

II. *Drepturile creditorilor*. Se analizează astfel, pentru o obligație pur și simplă:

a) *un drept principal*: acel de a obține execuția în natură a obligațiunii.—Numai obligațiunile de a da pot fi executate cu forța.—Execuție pe persoană și execuție pe bunuri; istoric și comparațiuni.

b) *un drept accesoriu*: acel de a obține daune interese.—Daune interese compensatorii (în caz de inexecuție) și moratorii (în caz de întârziere).—Condițiile daunelor interese: greșala debitorului, prejudiciu pentru creditor, punere în întârziere.—Elementele daunelor interese: *damnum emergens* și *lucrum cessans*.—Variază cu buna sau rea credință a debitorului.

Ce e clauza penală? Fixarea *convențională* a daunelor interese.

Ce e «teoria greșelilor»? Totalitatea regulilor cari determină ce grijă trebuie să aducă debitorul în executarea obligațiunilor sale.—In principiu, debitorul trebuie să aducă în executare grija unui administrator diligent: *bonus paterfamilias*.

Când nu e greșală și lucrul pierde, cine suportă pierderea? In principiu și sub controversă: *res perit creditori*.

c) *un drept auxiliar*: acțiunea oblică, ce poate creditorul intenta în numele debitorului său neglijent; acțiunea pauliană, prin care creditorul poate anula actele făcute în fraudă drepturilor sale.

III. Modalitățile obligațiunilor.—Reținem :

a) *Condiția*.—Definiție.—Clasificarea condițiilor : suspensive, resolutorii; cazuale, potestative, mixte; positive, negative. — Compararea condiții cu termenul. — Condiții ilicite și imposibile.—Efectele condiții suspensive și resolutorii. — Retroactivitatea condiții.

b) *Termenul*.—Definiție.—Termenul suspensiv și efectele lui.—Termenul resolutoriu.

c) *Alternativa*.—Obligația e alternativă atunci când poartă asupra două obiecte, astfel ca debitorul să fie liberat, când execută una din prestațiuni, la alegerea uneia din părți.—Comparare cu obligația facultativă.

d) *Solidaritatea*. — In principiu, când o obligație are mai mulți creditori sau debitori, ea se împarte între ei.—Excepție în caz de solidaritate și indivizibilitate.—Solidaritatea e de două feluri: activă și pasivă. — E solidaritate între creditori (activă), atunci când unul din ei poate reclama debitorului plata integrală a creanței, și când debitorul se liberează prin aceasta față de toți.—E solidaritate între debitori (pasivă), când mai multe persoane sunt obligate astfel ca fie-care să poată fi constrinsă la totalitate și ca plata unuia să libereze pe toți.—Câte-va din consecințele solidarității.

e) *Indivizibilitatea*. — O obligație e indivizibilă atunci

când nu se poate concepe pentru ea o execuție parțială.—Indivizibilitate *natura, obligatione tantum* și *solutione tantum*.—Comparație între indivizibilitate și solidaritate.

Stingerea obligațiilor.—Obligațiunile se sting prin:

- plată* (execuția obligațiunii). — Cine poate face o plată?—Plata e făcută cu snbrogație, atunci când cel ce plătește se substituie în drepturile creditorilor;
- novație* (stingerea unei obligațiuni prin crearea uneia noi).—Novație prin schimbare de obiect, de creditor sau debitor;
- renunțare*, din partea creditorului;
- compensație* (balanța unei creanțe cu o datorie).—Compensație voluntară, legală, judiciară;
- confuzie* (reunirea asupra aceleiaș persoane a calității de creditor și debitor);
- prescripție extinctivă*. — În principiu termenul e de 30 ani; prin excepțiune el se reduce la 10 ani (acțiunea în nulitate a contractelor) sau chiar la mai puțin.

Transmisiunea obligațiilor (lato sensu).—Transmisiunea de creanță se face *solo consensu inter partes*; dar pentru a o opune terților e nevoie de o notificare făcută debitorului, sau de o acceptațiune a acestuia într'un act autentic (art. 1593 C. Civ).

Transmisiunea obligațiilor (stricte sensu) nu există la noi ca instituție legală, cum e în Germania (*Schuldübernahme*).—Se poate ea stabili pe cale convențională?

TRANSMISIUNEA PATRIMONIULUI

Vezi pag. 7, pentru primele noțiuni. — Din moment ce o transmisiune de patrimoniu nu se poate face astăzi de cât pe cale de succesiune, să schițăm (chestiunea nefăcând parte din program) câte-va din principiile legii noastre în materie de succesiuni.

Două feluri de succesiuni : unele devolute de lege, *succesiuni ab intestat*, altele de voința defunctului, *succesiune testamentară*.

Fundamentul istoric și actual al succesiunii ab intestat: consecință a comunității familiale, succesiunea ab intestat repauzează azi pe afecțiunea presupusă a defunctului.

Cine sînt succesorii unui patrimoniu? 1) *successori ab intestat* sînt: a) descendenții; b) ascendenții și colaterali privilegiați (tatăl, mama, frați și surori); c) ascendenții; d) colaterali, pînă la al 12-lea rîng; e) soțul (cînd art. 684 nu e aplicabil, și cînd concurează cu categoriile precedente); f) Statul. 2) *successorii testamentari* sînt: legatarii universalii și cu titlu universal.—Definițiuni.—Legatarii particulari nu sîcced patrimoniului.

Ce poate face un succesor, cînd transmisiunea unui patrimoniu îi e oferită? a) *a accepta* în mod expres sau tacit); b) *a renunța*.—Cum?; c) *a accepta sub beneficiu de inventar* (vezi pag. 6).

Dacă succesorul unui patrimoniu îl acceptă, el e considerat ca continuatorul persoanei juridice a defunctului, și ca atare, ținut a plăti datoriile succesoriale. — Ce datorii trebuie să plătească? — În ce proporție suferă fie-care succesor obligațiunea la datorii, atunci cînd sînt mai mulți? — Legatarul universal și cu titlu universal sînt ținuți, la fel cu succesorii ab intestat, a plăti datoriile defunctului chiar *ultra vires successionis*?

E R A T Ă

La pagina 14-a rîndul 33, a se citi parantezul: (sub controversă, dacă privilegiile imobiliare sînt drepturi de natură deosebită de ipotecă); și a se adăoga: anticresa.

